De avond dat Billie Holiday laveloos op het podium van de Waakzaamheid in Koog aan de Zaan stond

15-11-26, 20:00 | update: 16-11-26, 07:33

Billie Holiday tijdens een ander concert in 1954. © Foto Getty Images

KOOG AAN DE ZAAN

Billie Holiday betreedt in 1954 het podium in Koog aan de Zaan. Daar brengt ze - uren te laat en onder de invloed van drugs en drank - slechts enkele nummers. Ter ere van het vierhonderdjarig bestaan van de Waakzaamheid brengen contrabassist Fred Snel en zangeres Rivka Worms met hun band een ode aan een van de grootste Amerikaanse jazzzangeressen en deze, toch legendarische avond.

Er hangt dik zeventig jaar later nog altijd een mythische sfeer rondom het optreden van Billie Holiday in Koog aan de Zaan. Er zijn nog weinig getuigen over die het optreden meemaakten. Daarnaast bestaat er volgens Jeroen Breeuwer – zoon van de toenmalige Waakzaamheid-directeur – 'absoluut geen archiefbeeld' van de avond.

Zijn vader had niet zo veel met de muziek van Holiday, vertelt Breeuwer. Het is Piet van Rooijen, voorzitter van Swing Society Zaanstreek, die het initiatief neemt om de Amerikaanse jazzzangeres naar Koog aan de Zaan te halen. Hij verneemt dat Holiday geboekt is voor een nachtoptreden in het Concertgebouw in Amsterdam. En als ze toch in de buurt is, kan ze net zo goed naar Koog aan de Zaan komen, is de gedachte.

Lou van Rees, geroemd impresario voor jazz- en popconcerten, is de man die het concert in Amsterdam arrangeert. Hij regelt dat Holiday op de avond voor het nachtconcert in Koog aan de Zaan optreedt.

Dat verloopt niet zoals gehoopt. Holiday, drugs- en alcoholverslaafd, wordt kort na aanvang 'afgevoerd', vertelt Breeuwer.

Ontvoering

Dat is op 23 januari 1954. Van Rees vertelt over de avond in een interview met de Telegraaf in mei 1993, een paar maanden voor zijn dood. De taxi staat rond halfzeven 's avonds voor hotel Krasnapolsky in Amsterdam, waar Holiday verblijft. De chauffeur heeft de taak haar naar Koog aan de Zaan te brengen. De zangeres is niet meer nuchter en valt in slaap op de achterbank. In het gebied rond de Hembrugpont – er is dan nog geen Coentunnel – wordt ze wakker. Verward kijkt ze door het raam van de wagen. Ze begrijpt niet waar ze is en waar ze heen gereden wordt.

Terwijl de band zich klaarmaakt in de Waakzaamheid, roept ze tegen de chauffeur dat ze naar het Concertgebouw moet. Het lukt hem niet om de zangeres duidelijk te maken waar ze heen gaan. Ze denkt dat ze ontvoerd wordt en neemt de bestuurder in de houdgreep. Ze dwingt hem terug te rijden naar het hotel. „Ze was sterk", zegt Van Rees daarover.

De chauffeur rijdt voor de zekerheid langs het Concertgebouw. Maar ze zijn veel te vroeg, want het concert begint pas om twaalf uur 's nachts. Dus rijden ze door naar het Krasnapolsky, waar niemand opmerkt dat Holiday terug naar haar kamer gaat. Vanaf dan is ze zoek.

Ik zag dat een politieauto me achtervolgde, maar ik reed door
Lou van Rees tegen de Telegraaf

Het publiek én Van Rooijen worden, hoe langer ze moeten wachten op de verschijning van Holiday, steeds onrustiger. Van Rees belt het hotel, waarbij een medewerker vertelt dat ze niet meer op haar kamer is en al per taxi vertrokken is. Hij rijdt hoogstpersoonlijk naar de hoofdstad om de zangeres op te speuren. „In de Spaarndammerstraat gierde ik door de bochten. Ik zag dat een politieauto me achtervolgde, maar ik reed door", vertelt hij aan de Telegraaf.

Eenmaal aangekomen krijgt hij weer te horen dat Holiday al weg is. Ook wordt de telefoon op haar kamer niet opgenomen. Van Rees gaat naar de kamer en opent met een andere sleutel de deur.

De televisie staat aan en het licht brandt. Maar Holiday is nergens te bekennen. Als hij weer wil vertrekken, hoort hij gekreun. Hij treft haar laveloos onder haar bed en schudt haar wakker. „Je moet optreden!"

De Waakzaamheid loopt intussen leeg. Maar daar is ze dan: Billie Holiday, nog steeds van de wereld. Van Rees 'sjort haar het podium op', waar ze *Nice Work If You Can Get It* zingt. Als ze het tweede lied inzet, begint ze nog heviger te wankelen, waarna ze neerstort. „Toen hebben we haar weer naar het hotel gebracht, triest", aldus Van Rees.

Het Zaanse publiek krijgt te horen dat het de 1 gulden 25, de prijs van het ticket, terugkrijgt. „Het was vrij dramatisch", zegt Jeroen Breeuwer. Maar desondanks blijft het concert volgens hem 'legendarisch'.

Klassiekers

Terug naar het nu. Als de Amsterdamse zangeres Rivka Worms vijf jaar geleden naar Koog aan de Zaan verhuist, leert ze al snel dat haar buurman Fred Snel ook in de muziek zit. „Met een contrabas kun je niet ongezien over straat”, zegt Snel droogjes.

De twee wonen op een steenworp afstand van de Waakzaamheid en kennen het verhaal van Holiday. Dus als het jubileumjaar van het horecapand zich aandient en de bijbehorende concerten Worms ter ore komen, vat ze het idee op om een Billie Holiday-tributeconcert te brengen. Dat doet ze dus met haar buurman, maar ook met haar vader Marcel Worms (pianist), Robert Mollee (saxofonist) en drummer Richard Lems.

Fred Snel en Rivka Worms spelen het lied All of Me van Billie Holiday. © Foto Marcel Molle

Ze stellen een programma samen van herkenbare klassiekers en kiezen voor een variatie tussen ballads en uptempo-nummers waarmee ze het verhaal van Holiday willen vertellen. In die tijd hebben artiesten niet allemaal hun eigen repertoire, in tegenstelling tot hedendaagse muzikanten. Er zijn vaste nummers binnen de jazz, die iedereen zingt.

Holiday schrijft daarentegen wel enkele nummers zelf. Zo componeert ze *Lady Sings the Blues*, over liefdesverdriet, pijn, maar ook weerbaarheid. En ze maakt een van haar beroemdste liederen: *Strange Fruit* over de gruwelijke lynchpartijen op zwarte Amerikanen in het zuiden van de Verenigde Staten.

Dat lied slaan Worms en Snel over. Zij vinden niet dat het hun plaats is om dat verhaal te vertolken. Racisme speelt een grote rol in het leven van Holiday. In haar autobiografie beschrijft ze hoe ze bij concertzalen en hotels de dienstingang moet nemen, terwijl haar witte bandleden door de voordeur mogen.

Ze wordt een tijdlang geweigerd bij New Yorkse jazzclubs, nadat ze gearresteerd wordt voor drugsbezit. Maar Snel denkt dat ook hierbij racisme van invloed is. „Zij sprak zich uit en dat werd niet op prijs gesteld.

Hoewel jazz voortkwam uit de zwarte gemeenschap, werd het financieel in beslag genomen door witte mensen.”

Vrijheid

Snel en Worms benadrukken dat hun optreden een eerbetoon is, geen imitatie-act. Dat is bovendien bijna onmogelijk, stellen zij. Holiday had een zeer kenmerkend stemgeluid en daarbij komt dat jazz juist gaat om speelruimte, stelt Snel. „Het is niet zo dat jazzartiesten zomaar wat doen, maar binnen de structuren bestaat veel vrijheid. Binnen de klassieke muziek wordt verwacht dat je het stuk precies speelt zoals het er staat. Dat is bij jazz niet zo. Het is zonde van de moeite om het te proberen na te bootsen.”

Tijden en tickets

Rivka Worms, Fred Snel en hun mede-bandleden geven twee concerten op 22 november. Om 12.00 uur begint sessie één. Sessie twee start om 15.30 uur. Tickets kosten 25 euro en zijn te krijgen via www.waakzaamheid400jaar.nl.

